

STANOVANJE
PROF. DR. MARYAN
ZDZIECHOWSKEGA.

PROFESOR DR. MARYAN ZDZIECHOWSKI.

Spisal dr. Leopold Lenard.

Ime moža, katerega danes predstavljamo Slovencem, ni neznano našim rojakom. Postalo je neke vrste simbol, z njim vežemo predstavo neke nove struje v slovanstvu, ki nazunaj še ni dobila konkretnega izraza in jasno izčrtane oblike, ki pa razodeva v sebi mnogo življenjske sile, se kristalizuje vedno bolj in pridobiva privržencev ter je že postala moč, s katero je treba računati med slovanstvom. Nekateri imenujejo to poljsko slovanofilstvo, drugi krakovsko strujo, tretji avstro-slavizem ali celo klerikalni panslavizem. Nobeno teh imen ne izraža struje, ki se razliva iz Krakova in katere simbol je ime profesorja Zdziechowskega.

Ne more se to imenovati poljsko slovanofilstvo v tem pomenu, kot se je slovanofilstvo Aksakova in Katkova lahko imenovalo rusko slovanofilstvo. Njegovi cilji se ne osredotočujejo na poljski narod, ampak objemajo enakomerno in paralelno vse slovanske narode, njegova idejna vsebina pa sega celo daleč čez meje slovanskega sveta. Saj je profesor Zdziechowski sam profesor modernih slovstev na krakovski univerzi in njegovo duševno obzorje objema celotno moderno kulturo ter jo veže s kulturo slovanskih narodov v harmonično skupino. Čisto drugače rusko slovanofilstvo Katkova, Homjakova in Aksakova, čigar cilji so se osredotočevali na Rusijo in ki je samo iskal vezi med drugimi slovanskimi plemeni in ruskim središčem in vsa slovanska plemena podrejal ruski narodnosti, moderno kulturo pa sploh zametal,

hotel ustvariti neko posebno slovansko kulturo na razvalinah poslopja, ki so ga zidali Ivan Grozni in njegovi predhodniki in potomci, to slovanstvo pa obdati s kitajskim zidom od novodobnega zahoda.

Tudi to ni v strogem pomenu krakovska struja. Slučaj, da profesor Zdziechowski prebiva v Krakovu, da se je tu ustanovil slovanski klub in da tu izhaja »Slovanski svet«, je za to še premalenkosten in ni v bistveni zvezi s stremljenjem samim. Krakov je pač iz raznih ozirov najbolj pripravno polje, da se je v njem začela ta struja, ni pa z njo bistveno zvezan.

Interesi Avstrije in stremljenje te struje v slovanstvu se krijejo v mnogih točkah, vendar ne more raditega že eno zaznamenovati drugega.

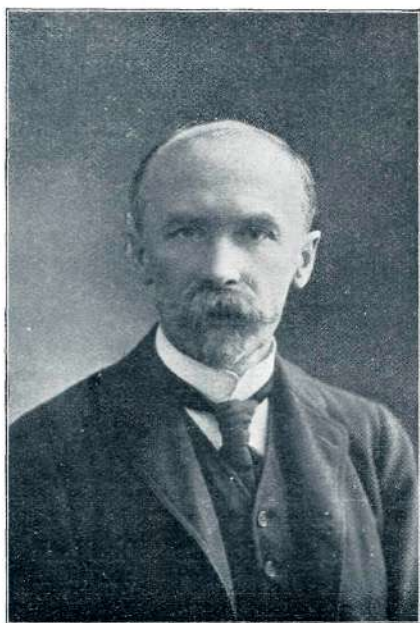
Neprimerno je tudi govoriti o nekem katoliškem slovanofilstvu profesorja Zdziechowskega v primeri s svobodomiselnim ali s pravoslavnim slovanofilstvom, ki se oglašča od drugih strani. Saj so profesorja Zdziechowskega od raznih strani napadali, da je modernist in pri natančni analizi njegovih nazorov bi bilo res mogoče najti marsikaj, kar bi ne ostalo na rešetu stroge katoliške kritike.

Nepravilno je mnenje, da je slovanofilstvo med Poljaki nekaj novega, kar se šele poraja pod vplivom delovanja profesorja Zdziechowskega. Poljsko slovanofilstvo je tako staro, kakor poljska zgodovina. Z njim so združeni najslavnejši čini in najzanimivejše strani iz poljske zgodovine. V zgodovini poljskega slovanofilstva najdemo imena

njihovih najslavnejših kraljev od Boleslava Hrabrega do Jadvice in Jagiela in Vladislava Varnelskega, Jana Sobieskega pa do kneza Jožefa Poniatowskega, ki je padel pri Lipskem, braneč s svojo poljsko četo povratek francoskih vojsk Napoleona. V tej zgodovini najdemo slavne državnike, kakor kardinala Olešnickega, hetmana Tarnowskega in velikega hetmana Zakojskega itd., kakor tudi najslavnejše poljske pisatelje vseh dob z Adamom Mickiewiczem na čelu. Medtem ko je bilo treba druge slovanske narode šele umetno pridobivati za slovanstvo in širiti med njimi to idejo z velikim trudom in večkratnimi neuspehi, je vzrasla in se širila ona med Poljaki po naravnem zgodovinskem razvoju, takorekoč sama od sebe. Iz preteklega stoletja imamo med Poljaki imena knezov Czartoryskih, knezov Sapiehov, knezov Lubomirskih, ki goje slovansko idejo takorekoč tradicionalno iz rodu do rodu.

Nastop in delovanje profesorja Zdziechowskega ne pomeni torej nobenega preobrata med poljskim narodom in pravzaprav tudi nobene nove struje med slovanstvom, ampak je samo nova

Zasluga profesorja Zdziechowskega je, da je ob času, ko je slovanska ideja zašla na negotova pota in takorekoč začenjala izgubljati tla pod nogami, posegel vmes s svojim špekulativnim duhom in jo obrnil nazaj k starim tradicijam: Zaveza z moderno svetovno kulturo, vrnitev k staremu tradicionalnemu slovanofilstvu, kateremu je dodal

PROF. DR. M. ZDZIECHOWSKI.

faza v razvoju ideje, ki je bila že davno pred njim ter je nastopala včasih z večjim, včasih z manjšim poudarkom in uspehom. Ker stvar sama na sebi ni nova, ji je tudi težko dati novo ime in raditega so tudi vsa zgoraj navedena imena, s katerimi so jo poizkušali krstiti, večalimanj neprimerna in neskladna.

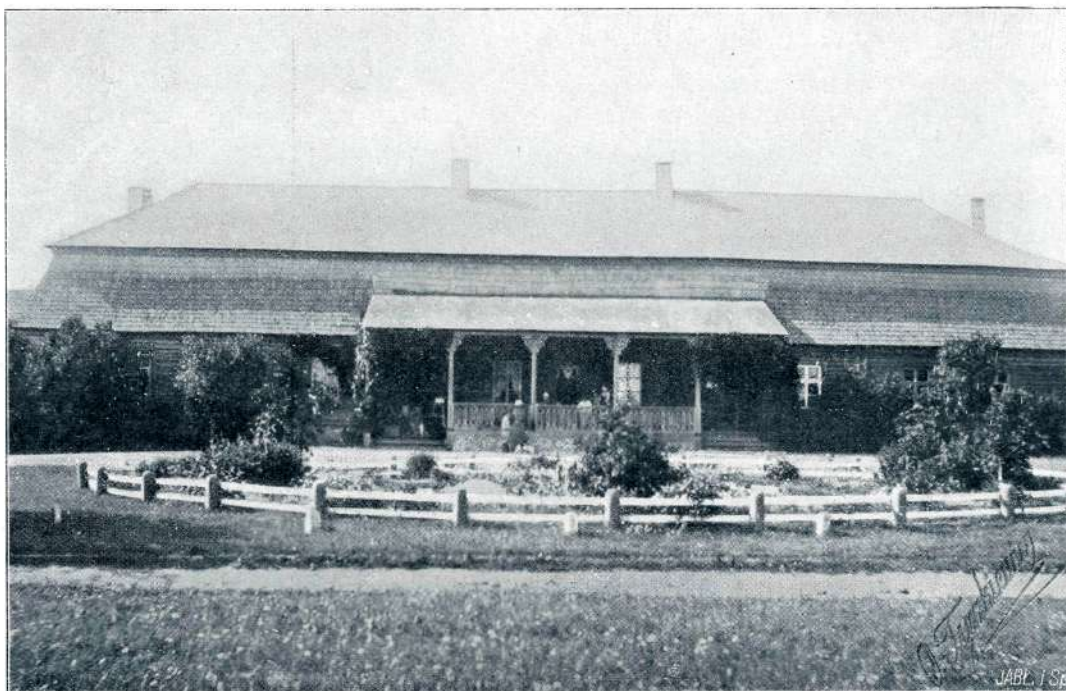
ŠKOF HRYNIEWECKI.

več idejne vsebine in katero je izkušal globlje pronikniti s filozofično špekulacijo.

Profesor dr. Maryan Zdziechowski je bil rojen leta 1861. na deželi pod Minskim kot potomec starega poljskega plemstva, naseljenega na Beloruskem. Gimnazijo je obiskoval v Minsku od leta 1873. do 1879. To je bil čas po zadnji poljski vstaji, ko je poljski narod popolnoma upadel na duhu in izčrpal takorekoč vse svoje sile. Rusifikacija je pritiskala z najbrutalnejšo silo in se je vrgla zlasti na kraje, kjer poljski element ne prebiva kompaktno, ampak je kmetsko prebivalstvo rusinske ali beloruske narodnosti, Poljaki pa predstavljajo zlasti višje vrste prebivalstva, meščanstvo in plemstvo na deželi, kakor na Ukrajini, Podolju in Volinju in po Beloruskem. Boj, katerega je sedaj začela ruska vlada, se je vedel v znamenju barbarstva. Ruska birokracija namreč ni dvigala kulture maloruskega in beloruskega prebivalstva, da bi tako zatopila že obstoječo poljsko katoliško kulturo, ki je imela svoje središče v plemenitaških dvorih in med inteligenco po mestih, ampak obratno, hotela je iztrebiti in uničiti to kulturo, da bi ona ne imela vpliva na preprosto ljudstvo. Ako bi se

vlada borila zoper poljsko katoliško kulturo na ta način, da bi izkušala dvigniti kulturo domačega prebivalstva, bi bilo to pod mnogimi oziri mogoče razumevati, morda celo odobravati. Ker pa ruska birokracija ni bila zmožna dvigniti kulture domačega prebivalstva, je hotela vsaj uničiti že obstoječo poljsko kulturo, da bi na ta način Poljaki izgubili svoj vpliv. Pripomniti je treba, da poljski plemenitaški dvor na deželi izgleda čisto drugače, kakor si navadno predstavljajo naši ljudje. Majhen šlahčič na deželi je pravzaprav velik kmet, ki gospodari na svoji zemlji in živi v tesni stiki s kmetiskim prebivalstvom. Tak dvor je v resnici

njegovo srce z grenkobo in pesimizmom. Nekoč mi je rekel, da ne more razumeti, kako da so Slovenci taki optimisti. Morda bo marsikakšnemu Slovencu težko razumeti, da je profesor Zdziechowski takšen pesimist. Mi vidimo od mladosti, kako se pred nami vedno zida, stvari, organizira, napreduje izobrazba ljudstva in njegovo blagostanje. On je pa v mladosti videl pred sabo samo, kako se je podiralo, uničevalo, rušilo ne samo zunanje blagostanje, ampak tudi notranja podlaga vsake kulture in vsakega napredka, kako so razpadala vedno bolj temeljna načela, na katerih človeštvo sloni, se more razvijati in napredovati.

ROJSTNI DOM PROF. DR. MARYAN ZDZIECHOWSKEGA.

oaza kulture v nepregledni puščavi. Ruska vlada je pa, da bi oslabil Poljake in katoličane, hotela predvsem iztrebiti te oaze.

Treba je razumevati in vpoštevati čas in kraj, kjer je bil rojen profesor Zdziechowski, da moremo razumeti nekatere značilne poteze njegovega značaja. V zorni mladosti je stal takorekoč na majhnem peščenem otoku in je videl pred sabo divje razburkano morje, ki vedno bolj zaliva te otoke. Skrbna domača vzgoja ga je naučila ceniti pridobitve moderne kulture in načela in notranjo lepoto katoliške vere. Dannadan je pa moral gledati, kako divja sila uničuje to, kar je cenil z vso dušo in ni videl nobene moči, ki bi se mogla upreti temu barbarstvu. To je moralo napolniti

V ruski gimnaziji je bil njegov učitelj verouka rusifikatorski katoliški duhovnik Senczykowski, ki je pretrgal vezi s katoliško cerkvijo in prestopil na vladno stran. Vlada mu je celo podelila križ društva za širjenje pravoslavja. Škofijo v Minsku je ruska vlada odpravila in jo združila z vilensko škofijo na Litvi. Ker pa noben katoliški škof v Vilnu ni hotel in ni mogel podpirati vlade pri njenem prizadevanju, tudi nobeden ni dolgo ostal na svojem sedežu. Škofa Krasinskega je vlada odstavila in pregnala v Vjatko, kjer je po dolgem in mukepolnem življenju umrl v pregnanstvu. Njegovega naslednika Hrynieweckega je tudi odstavila in pregnala, potem je pa našla nekega duhovnika Žilinskega, katerega je proti volji Rima

nastavila za administratorja škofije. Ta je šel povsod na roko vladi in našel je nekaj malo duhovnikov, ki so ga podpirali. Eden najgorečnejših med njimi je bil Senczykowski, odlikovanec društva za širjenje pravoslavja. V gimnaziji ne samo, da je razlagal katoliški verouk popolnoma v katoliški cerkvi nasprotnem zmislu in zlorabil svojo službo, da je delal propagando za pravoslavje, ampak živel je tudi tako nedostojno in govoril učencem take reči, ki so bile v kričečem nasprotju z javno moralo, da se je boljši del učencev nad njim zgražal. Slednjič se je njegovih zločinov že preveč nabralo in postali so tako kričeči, da ga je tudi vlada morala odstaviti in pregnati v Sibirijo, kjer je umrl. Žilinski je pa slednjič šel vase, odstopil od svoje uzurpatorske časti in se spravil z Rimom.

Razume se, da so take razmere morale razdvojiti dušo mladega Zdziechowskega in jo napolniti z grenkobo.

Od l. 1879. do 1880. je študiral profesor Zdziechowski v Peterburgu, od leta 1888. do 1883. pa v Dorpatu. Velik vpliv je imel tukaj nanj profesor Wiskowatow. Leta 1883. je bil v Zagrebu, kjer se je naučil hrvaškega jezika in se seznanil s hrvaškim slovstvom in jugoslovanskimi razmerami.

Vsak človek je produkt raznovrstnih sil in vplivov, ki so delovali nanj. Ako hočemo razumeti človeka, moramo zasledovati te sile in

vplive, jih analizirati, vzeti takorekoč pod drobno-gled, preiskavati njihove medsebojne stike in vezi in šele potem dobimo večalimani natančno sliko dotičnega moža. Veliki francoski kritik Taine je hotel vsakega pisatelja razložiti takorekoč na tri komponente: narava, kraj in čas in vzgoja. Poleg narave, ki tvori individualnost vsakega človeka, posega globoko v njegovo duševno sestavino tudi celo okrožje, iz katerega je izšel, kraj in čas, kjer se je rodil, in vzgoja, katero je užival, oziroma učitelji, ki so imeli nanj vpliv. V naši razpravi ne morem preiskati in predstaviti vseh teh elementov. Saj mi ne gre za to, da bi podal Slovencem celotno sliko zanimive postave profesorja Zdziechowskega, ampak ga hočem samo predstaviti na prvi pogled.

Poleg njegove originalne individualnosti je treba vpoštovati milje, v katerem je vzrastle in se razvil: oddaljeno belorusko gubernijo, kjer se ostanki staropoljske katoliške kulture bore z nalivom barbarstva in destruktivskih sil, čas po zadnji poljski vstaji v dobi najhujšega pritiska ruske birokracije — in vpoštovati je še treba može, ki so imeli vpliv na njegov duševni razvoj. Tu je treba imenovati zlasti dva moža, ki sta zapustila na Ruskem mnogo vdanih učencev in katerih duh živi in bo še dolgo živel v najplemenitejšem delu ruske družbe. Ta dva moža sta bila Vladimir Solovjev in Vladimir Spasovič. (Konec.)

SANJE.

Zložil Bogumil Gorenjko.

Pa ležal sem
na smrtni postelji,
in ni ga bilo,
da svečo bi prižgal,
da križ bi mi podal,
da molil bi pri zglavju
za dušo — grešnico.

In takrat videle
so mrtve mi oči,
da vse življenje moje
nihče me ljubil ni.

TROJE PISEM.

Zložil A. Ž.

Ali ti nisem
pisal pozdrava?
Ti si pa mislila,
da to nič ni.

Ali ti nisem
pisal zvestobe?
Ti si pa pravila,
da vse nič ni.

Ali ti nisem
pisal slovesa? —
Kaj so objokane
tvoje oči? ...

SRBSKA NARODNA.

Bogumil Gorenjko.

Mlada deva šla po vodo,
nad studenec se sklonila,
sama sebi govorila:
»Jao mene, kak sem lepa,
pa da imam zelen venček,
bila bi še lepša vsa! —
Rada bi ljubila rada
jaz pastirčka Kostadina,
ki med ovčkami mi hodi
kakor mesec sredi zvezd!«

